

M·PŁOŃSKI
D·H·NETHER

WYDAWNICTWO TOWARZYSTWA
MIŁOŚNIKÓW GRAFIKI
№ 1

ALFRED BROSIG

M. PŁOŃSKI
D. H. NETHER

DZIEŁA RYTOWNICZE

POZNAŃ
MCMXXXI

1931

CZYTELNIA KSIĄZEK

76. 034. 041 : 76. 035. 041] (438)

ODBITO W NAKŁADZIE 300 EGZEMPL. W ROLNICZEJ
DRUKARNI I KSIĘGARNI NAKŁADOWEJ SP. Z OGR. ODP.
POD ZARZĄDEM DYR. JANA KUGLINA W POZNANIU

Niniejszy *oeuvre-catalogue* dwóch rytowników polskich, uczniów Norblina, powstał w związku z wystawą grafiki polskiej urządzonej na wiosnę r. 1931 w Muzeum Wielkopolskiem pod tytułem: Norblin-Płoński-Kielisiński. Wystawa sama jak i opracowanie tego wykazu prac rytowniczych były możliwe tylko przy poparciu Szan. Zarządu Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Poznaniu oraz zbieraczy poznańskich, którzy chętnie mi udostępnili swoje zbiory. Wyrazy szczególnego podziękowania należą się JW. Panom Dr. Janowi Alkiewiczowi i Stanisławowi Latanowiczowi.

A. B.

Poznań, w marcu 1931 r.

M I C H A Ł P Ł O Ń S K I

1 7 7 8

1 8 1 2

Z pośród uczniów Norblina dwóch wyrosło na artystów wielkich i cenionych, Orłowski i przedwcześnie zgasły Płoński*). Jego „Le marchand de paniers“ z r. 1805 ze studjami głów i scenami rodzajowemi, które artysta wyrył na marginesie, należy do najpiękniejszych utworów polskiej sztuki graficznej. W dziełach Płońskiego jest więcej wytworności i elegancji niż u innych uczniów Norblina, bodajże więcej niż u samego nauczyciela. Te zalety zawdzięcza on kilkuletniemu pobytowi w Amsterdamie i Paryżu. Tu też powstały jego akwaforty, a wśród nich dzieło popisowe „Recueil de 19 planches“, wydane kilkakrotnie, co świadczy o popularności rycin Płońskiego zagranicą.

*) E. Rastawiecki: Słownik malarzów polskich (Warszawa 1851), str. 113.

E. Rastawiecki: Słownik rytowników polskich (Poznań 1886), str. 241.

Z. Batowski: Norblin (Lwów 1912), str. 182.

W. Tatarkiewicz: Michał Płoński (Monogr. artyst. t. X., Warszawa 1926).

Zestawienie jego dzieł rytowniczych podaje Weigel (Rudolph Weigel's Kunstlager-Catalog, nr 16585) na podstawie największego zbioru w gabinecie rycin w Dreźnie*), i po nim Nagler (Die Monogrammisten, pod nr. 2061 (2072, 2080, 2761) i Rastawiecki, lecz owe spisy nie są kompletne. Jak Rastawiecki wedle udzielonej mu przez rodzinę artysty wiadomość opowiada, zostawił Płoński, wybierając się w r. 1810 z powrotem do Warszawy, swoje płyty w Paryżu, gdzie chciwie je zakupiono, sprzedając najpiękniejsze z nich za... ośm franków.

*

Główne dzieło graficzne młodego, bo zaledwie 23 lat liczącego Płońskiego, to serja rycin, wydana w Amsterdamie, w r. 1802. Późniejsze wydania tego wysoce interesującego dziełka — w Paryżu, chez Blairot, chez Clément jeune, chez Jean éditeur — zawierają kilka rycin więcej niż wydanie amsterdamskie, które uchodzi za najlepsze. Karta tytułowa ostatniego paryskiego wydania brzmi: „Recueil de 19 planches études de figures Dessinées d'après nature A Amsterdam en 1702(!) et Gravées spirituellement à l'eau forte par M. Plonski à Paris, Chez Jean Editeur, rue St. Jean de Beauvais No 10.“ Sztychowany ten napis — wym. płyty:

*) St. Sawicka w Sprawozdaniach Pol. Akad. Umiejęt. ności. T. XXX., 3, (1926), str. 13.

153×233 mm — znajduje się na osobnym arkuszu. W zbiorach Tow. Przyj. Nauk w Poznaniu jest odbitka karty tytułowej — wym. płyty 171×230 mm — z indyentycznym tekstem, lecz poprawiono tu błąd: 1802. Pierwsza karta tytułowa na cienkim szarym papierze, druga na grubym papierze.

Pierwotne wydanie amsterdamskie składało się z czternastu rycin; są to te, które w późniejszych wydaniach mają numery: 1—14. Komplet ostatnich wydań składa się z dziewiętnastu rycin, odbitych albo na sześciu arkuszach (275×465 mm) cienkiego papieru ze znakiem wodnym PARISSE albo na 10-ciu arkuszach grubego białego papieru.

1. PORTRET REMBRANDTA. Popiersie w owalu (88×107 mm) wedle autoportretu Rembrandta z r. 1637 (Bode 176) w Luwrze (por. nr. 41).

Wym. płyty: 166×202 mm*).

Poniżej ryciny: *Recueil de dix neuf Etudes Gravées à l'eau forte par M. Plonski.*

a) na papierze cienkim (szarym i białym).

b) w zbiorze p. D. Witke-Jeżewskiego (W.-J. 627) znajduje się ta sama rycina z następującym podpisem: *Recueil de dix neuf*

*) Pierwsza liczba oznacza szerokość, druga wysokość ryciny.

Etudes Gravées à l'eau-forte par Mr. Plonski à Paris, chez Clement jeune, Md. d'Estampes Quai Malaquais, No 11; tamże płyta miedziana (kat. nr. 1127).

Rast. 1.

2. STARUSZKA CZYTAJĄCA KSIĄŻKĘ, tak zw. Matka Rembrandta. Popiersie w owalu (93×120 mm) wedle obrazu Gerarda Dou w Luwrze (por. nr. 43).

- a) na papierze cienkim (szarym i białym)
b) na białym grubym papierze.

Rast. 15.

W.-J. 671.

3. POPIERSIE STARUSZKI W BIAŁYM CZEPKU, zwrócona w $\frac{3}{4}$ na prawo (37×43 mm).
Wym. płyty: 40×51 mm.

Poniżej ryciny: *M. Płoński f. — No 1.*

- a) na papierze cienkim (szarym i białym),
b) na białym grubym papierze,
c) bardzo rzadka — bez numeru.

Rast. 2.

W.-J. 685.

4. CHŁOPIEC SIEDZĄCY PRZY STOLIKU, czytający książkę (60×71 mm).

Wym. płyty: 60×84 mm.

Poniżej ryciny: *M. Płoński f. 1802 à Amsterdam — 2.*

- a) na papierze cienkim (szarym i białym),
b) na papierze żółtym („1802“ wyskrobany na płycie),
c) na białym grubym papierze,
d) również bez numeru.

Rast. 3.

W.-J. 673.

5. GŁOWA STARCA Z BRODĄ (37×43 mm).

Wym. płyty: 41×52 mm.

Poniżej ryciny: *M. Plonski f. — 3.*

- a) na papierze cienkim (szarym i białym),
b) na grubym białym papierze,
c) również bez numeru.

Rast. 4.

W.-J. 684.

6. ŻEBRAK BEZ PRAWEJ NOGI, O KULI.

Wym. płyty: 74×105 mm.

Ozn. po lewej stronie u dołu: *MP. f. — po pr.: 4.*

- a) na papierze cienkim (szarym i białym),
b) na papierze grubym (białym i żółtym),
c) również bez numeru.

W posiadaniu p. Stanisława Latanowicza w Poznaniu znajduje się oryginalny rysunek tegoż żebraka, wykonany ołówkiem i tuszem,

będący przygotowaniem do ryciny (ujęty w kierunku odwrotnym) oraz 3 różne stany ryciny:

a) na białym grubym papierze, bez sygnatury,

b) na białym grubym papierze, z monogramem, lecz bez numeru,

c) na szarym cienkim papierze, z monogramem i numerem.

Rast. 5.

W.-J. 690.

7. ROBOTNIK HOLENDERSKI W SABOTACH.

Wym. płyty: 55×105 mm.

Na rycinie po l. str. u dołu: *M. Płoński f.* — po pr.: 5.

a) na papierze cienkim (szarym i białym),

b) na białym grubym papierze.

Rast. 6.

W.-J. 678.

8. ŻEBRACZKA W ŁACHMANACH, Z KIJEM W LEWEJ RĘCE.

Wym. płyty: 74×105 mm.

Na rycinie po l. str. u dołu: *M. P. f.* — po pr.: 6.

a) na papierze cienkim (szarym i białym),

b) na białym grubym papierze,

c) również bez numeru.

9. TYPY I KARYKATURY. Różne małe figurki w trzech rzędach.

Wym. płyty: 188×139 mm.

Na rycinie u góry po l. str.: *M. Plonski f.* — po pr.: 7.

Na wczesnych odbitkach także bez linii rozdzielających rzędy.

W późniejszych wydaniach albumu znajdują się odbitki tylko górnych dwóch rzędów.

Wym. płyty zmniejszonej: 185×95 mm.

Na rycinie u góry po l. str.: *M. Plonski f.* — 1802, po pr.: 7.

a) na papierze cienkim (szarym i białym),

b) na białym grubym papierze.

Rast. 8.

W.-J. 679.

10. POPIERSIE STARCA Z BIAŁĄ BRODĄ,

zwrócone w $\frac{3}{4}$ na pr. (95×120 mm).

Wym. płyty: 97×133 mm.

Poniżej ryciny, po l. str.: *M. Plonski f.* — 1802. 8.

a) na papierze cienkim (szarym i białym),

b) na białym grubym papierze,

c) również bez numeru i przed retuszem suchą igłą,

d) istnieją także odbitki na papierze chińskim.

Rast. 9.

W.-J. 682.

11. POPIERSIE STARCA Z BIAŁĄ BRODĄ W PROFILU, zwrócone na lewo (95×120 mm).

Wym. płyty: 100×133 mm.

Poniżej ryciny po l. str.: *M. Plonski f. 1802. 9.*

- a) na papierze cienkim (szarym i białym),
- b) na białym grubym papierze,
- c) również bez numeru i przed retuszem suchą igłą,
- d) istnieją także odbitki na papierze chińskim.

Rast. 10.

W.-J. 683.

12. ŻYD AMSTERDAMSKI (131×158 mm).

Wym. płyty: 136×170 mm.

Na rycinie po pr. str. u dołu: *M Plonski f. — No 10.*

Pod ryciną: *Juif d'Amsterdam.*

- a) na papierze cienkim (szarym i białym),
- b) na grubym białym papierze,
- c) wcześniejsze odbitki jeszcze bez tła, avant la lettre i bez numeru.

Rast. 11.

W.-J. 692.

13. TRZY GŁÓWKI OBOK SIEBIE, środkowa rycerza w szyszaku.

Wym. płyty: 80×36 mm.

Na rycinie w środku u dołu: *M. Plonski f. 1802* — po lewej stronie u dołu: *11.*

- a) na papierze cienkim (szarym i białym),
- b) na białym grubym papierze,
- c) na najwcześniejszych odbitkach jest jeszcze czwarta główka. Płyta ta została po pr. str. obcięta.

Rast. 12.

W.-J. 688.

14. CHŁOPIEC SIEDZĄCY PRZY KLATCE.

Wym. płyty: 104×73 mm.

Na rycinie u dołu: *M. Plonski f. — po l. str. u dołu: 12.*

- a) na papierze cienkim (szarym i białym),
- b) na białym grubym papierze,
- c) również bez numeru.

Rast. 13.

W.-J. 674.

15. PIESEK SIEDZĄCY.

Wym. płyty: 79×62 mm.

Na rycinie u dołu na l.: *13 — M. Plonski f. 1802.*

- a) na papierze cienkim (szarym i białym),
- b) na białym grubym papierze,
- c) również bez numeru.

Rast. 14.

W.-J. 677.

16. RYCERZ W ZBROJI Z HALABARDĄ („Intérieur de Corps-de-Garde“ lub „Die Wachtstube in Salvator Rosa's Manier“, także „Der Templer“) (129×167 mm).

Wym. płyty: 131×170 mm.

Na rycinie u góry w lewym narożniku: 14.

- a) na papierze cienkim (szarym i białym)
- b) na białym grubym papierze,
- c) istnieją także niewykończone odbitki próbne,
- d) w zbiorach Tow. Przyj. Nauk w Poznaniu znajduje się odbitka z płyty niefasetowanej (wym. obrazka: 130×168 mm).

Rast. 18.

W.-J. 681.

17. ŻEBRAK Z KIJEM (u Rastawieckiego: „Dziadek sparty na kiju“).

Wym. płyty: 57×72 mm.

Na rycinie po pr. str. u dołu: *MP*.

- a) na papierze cienkim (szarym i białym),
- b) na białym grubym papierze.

Rast. 16.

W.-J. 691.

18. POSTAĆ SZLACHCICA POLSKIEGO z przodu, w czapce z piórami, z pasem i szablą u bo-

ku (u Naglera: „Der Perser mit der Feder-mütze“).

Wym. płyty: 64×120 mm.

Na rycinie po pr. str. u dołu: *M. Plonski f. 1802.*

- a) na papierze cienkim (szarym i białym),
- b) na białym grubym papierze.

Rast. 17.

W.-J. 687.

19. KOSZYKARZ („Le marchand de paniers“).
Obraz środkowy obramowują różne główki i figurki, krajobraz i sceny rodzajowe jako „remarques“.

Wym. płyty (w posiadaniu p. Witke-Jezewskiego; kat. nr. 1128): 225×297 mm.

Pod środkowym obrazem po l. str.: *M. Plonski f. 1805.*

- a) na papierze cienkim (szarym i białym),
- b) na białym grubym papierze,
- c) istnieją także próbne odbitki, przed retuszem i bez rysunków na marginesie po lewej stronie.

Rast. 33.

W.-J. 675.

*

Powyższe ryciny nr. 1—19, odbite na cienkim szarym papierze („chez Jean éditeur“), rozmieszczone są na sześciu arkuszach w następujący sposób:

- Arkusz 1 — nr. 1 i 2.
„ 2 — nr. 3, 5, 6, 7, 8.
„ 3 — nr. 12 i 16.
„ 4 — nr. 4, 17, 18, 13, 14, 15.
„ 5 — nr. 19.
„ 6 — nr. 9, 10, 11.
„ 7 — okładka tytułowa.

Wydanie wcześniejsze o dziesięciu arkuszach ma następujący układ rycin:

- Arkusz 1 — nr. 1 (karta tytułowa: Portret Rembrandta.
„ 2 — nr. 3, 4, 5.
„ 3 — nr. 6, 7, 8.
„ 4 — nr. 10, 11.
„ 5 — nr. 12.
„ 6 — nr. 13, 14, 15.
„ 7 — nr. 2.
„ 8 — nr. 16.
„ 9 — nr. 9, 17, 18.
„ 10 — nr. 19.

*

Oprócz rycin zawartych w „Recueil“ znane są następujące ryciny luźne:

20. STARUSZKA W CZEPCU. Popiersie w $\frac{3}{4}$ zwrócone na prawo (56×56 mm).
Wym. płyty: 56×59 mm.
Poniżej ryciny po l. str.: *M. Plonski f. 1801*.
Repr. p. Tatarkiewicza, op. cit., tabl. 17.
W zbiorach p. D. Witke-Jeżewskiego, nr. 686, lecz przez właściciela mylnie zidentyfikowana z Rast. 2. Rycinę tę podaje Nagler (nr. 25). Rastawiecki, op. cit., wymienia pod nr. 20: Popiersie starego (!) w czapce. Niewątpliwie zaszła tu omyłka Rastawieckiego.
Nagler 25.
W.-J. 686.
21. PIES (brytan).
Wym. 106×86 mm.
Na rycinie, w środku: *M. Plonski f. 1802*.
Rast. 23.
W.-J. 676.
22. WIZERUNEK ARTYSTY. (Głowa), z podpisem i rokiem 1806. 8° większe.
Nagler 20.
Rast. 34.
23. HANDLARKA Z KOSZEM w prawej ręce.
Ozn.: *Plonski f. 1805*. Fol.
Nagler 21.
Rast. 32.

24. CHŁOP STOJĄCY W CZAPCE, z dzbankiem zawieszonym z boku.
Ozn.: *M. Plonski f. 1802* 8° duże.
Nagler 22.
Rast. 21.
25. RÓŻNE PRZEDSTAWIENIA DO KSIĄŻKI OBRAZKOWEJ DLA DZIECI.
8° wielkie.
Nagler 23.
Rast. 31.
26. GŁOWA CHRYSUSA W KORONIE CIERNIOWEJ.
Ozn.: *Amsterdam 1801.* — 8° małe.
Nagler 24.
Rast. 19.
27. POPIERSIE STARUSZKI W CZAPCE I Z KRYŻĄ wedle Rembrandta, „in F. de Frey's Manier“.
Owal. Fol.
Nagler 34.
Rast. 24.
28. RYCERZ W ZBROJI. Rycina większa i odmienna od ryciny podanej pod nr. 16.
Ozn.: *M. Plonski f. 1802 à Amsterdam.* Fol.
Nagler 26.
Rast. 22.

29. KOBIETA PRZY KUCHNI („Guślarka“) (71×80 mm).
Wym. płyty: 73×87 mm.
Poniżej ryciny: *M. Plonski in. et fecit.*
Repr. u Batowskiego, op. cit., str. 185, nr. 116.
a) odbitka na cienkim papierze w zbiorach Tow. Przyj. Nauk w Poznaniu.
Nagler 27.
Rast. 26.
30. PRZEKUPIEŃ („Alchimista przy świetle lampy“) (67×78 mm).
Wym. płyty: 77×92 mm.
Poniżej ryciny: *Plonski fecit (bez „M“).*
Repr. u Batowskiego, op. cit., str. 184, nr. 115.
Odbitki a) na cienkim papierze, b) na grubym papierze, w zbiorach Tow. Przyj. Nauk w Poznaniu.
Nagler 25.
Rast. 28.
31. KRAJOBRAZ HOLENDERSKI. Po lewej stronie chata wiejska i wysoki budynek (młyn?), przy drodze prowadzącej do miasta; w głębi widać wieże kościelne i wiatrak. Na pierwszym planie po stronie prawej staw.
Wym. płyty: 160×64 mm.
Na rycinie u góry po l. str.: *M. Plonski f. 1802.*

- Rycina ta, nieznaną Naglerowi, Rastawieckiemu i Tatarkiewiczowi, znajduje się w posiadaniu p. Romany Szymańskiej w Poznaniu; nabyta została w Paryżu.
32. KRAJOBRAZ Z DWOMA POSTACIAMI; scena nocna, 8° poprzeczne.
Nagler 30.
Rast. 27.
33. KRAJOBRAZ Z JEŹDŹCEM; scena nocna (90×49), wym. płyty: 100×59 mm.
Poniżej ryciny: *M. Płoński fecit.*
a) na papierze cienkim,
b) na papierze grubym.
Nagler 29.
Rast. 28.
34. KRAJOBRAZ WODNY Z TRZEMA FIGURAMI Z PRZODU.
Fol. poprzeczne.
Ozn. u góry z lewej strony: *Plonski fecit.*
Nagler 31.
Rast. 29.
35. JEŹDZIEC NA KONIU („Ein alter französischer Kavalier auf dürem Pferde bei Blitz und Sturm gegen rechts reitend“, Nagler).
Fol. poprzeczne.
Ozn.: *Plonski fecit.*

Nagler 33.
Rast. 30.

36. ŻEBRAK KULAWY, bez prawej nogi. Z podpisem: *M. P. fec. 1800* (por. Tatarkiewicz, op. cit., str. 20. wzm. 20, nr. b.)
37. MATKA, KARMiąCA DWOJE DZIECI („Macierzyństwo“). (por. Tatarkiewicz, op. cit., str. 20. nr. c.)
Ozn. u dołu na pr.: *M. Plonski fecit.*
Repr. u Batowskiego, op. cit., str. 183 i u Tatarkiewicza, op. cit., tabl. 12.

W posiadaniu p. D. Witke-Jezewskiego w Warszawie znajduje się szkic piórkowy do powyższej akwaforty, sygnowany *M. P. f. 1800*; repr. u Tatarkiewicza, op. cit., tabl. 15.

*

Ryciny wykonane wedle rysunków
Płońskiego.

- R. Weigel (Catalog von Kunstsachen und Büchern etc. (1837) wymienia pod nr. 5518
38. De Maan: 4 studja figuralne, częściowo wedle Płońskiego, ozn. nazwiskiem oraz *I. M. 1808.* 4° male, 8°, 12°.

W posiadaniu p. Dr. Jana Alkiewicza —
Poznań znajduje się:

39. Portret Płońskiego wedle autoportretu artysty. Popiersie zwrócone w $\frac{3}{4}$ na l. Akwaforta, wym. płyty: 113×195 mm. Na rycinie u dołu po l. str.: *MP. ips. se pinx.* — po pr.: *F. Hillemacher. a. f. 1854.*
Poniżej: *Michał Płoński*
peintre et graveur.

W dziele Rastawieckiego: Słownik malarzów polskich (1851), t. II. znajduje się:

40. Portret Płońskiego (jak powyżej, lecz zwrócony na pr.).
Lit. (na cienkiej bibułce): 109×152 mm.
Poniżej obramowania po l. str.: *malował M. Płoński* — po pr.: *Lit. I. F. Piwarski*, oraz: *w cynkografii Banku Polskiego.*

W zbiorach Tow. Przyj. Nauk w Poznaniu znajduje się: *Miniatura Płońskiego*, malowana przez Adolfa Piwarskiego w r. 1637 (por. Katalog galerji muzeum im. Mielżyńskich (Poznań 1911), nr. 677) oraz oryginalny rysunek czarną kredą: Popiersie Płońskiego (174×195 mm) sygnowany: Adolf Piwarski 1836.

*

Począwszy od r. 1804 zaczęło w Paryżu („chez Filhol, Artiste-Graveur et Editeur, rue des Francs-

Bourgeois St. Michel, no. 785⁴) wychodzić wielkie dzieło subskrypcyjne pod tyt. „*Cours historique et élémentaire de peinture, ou Galerie complète du Musée Napoleon*“ (— aż do r. 1815, w X tomach = 120 zeszytach, zawierających ogółem 720 reprodukcij obrazów i rzeźb). Kompletny egzemplarz tego wspaniałego, Napoleonowi dedykowanego wydawnictwa posiada p. St. Latanowicz — Poznań (dawniej w posiadaniu jednego z 114-tu subskrybentów, księcia Schaumburg-Lippe). Dzieło to ukazało się w trzech gatunkach: na papierze „Nom-de-Jésus“, na papierze welinowym i — jako najdroższe wydanie, *avant la lettre*, również na papierze welinowym, in quarto.

Do 47 rycin tego dzieła robił Płoński kopje rysunkowe z płócien muzealnych, wyłącznie mistrzów holenderskich; ryciny zaś wykonali inni np. Boutrois, Oortman, Dambrun. Ryciny te, wykonane akwafortą, i odbite z płyt przeciętnej wielkości: 170×260 mm mają u góry, w środku nazwisko danego malarza holenderskiego, po l. str. numer ilustracji wydawnictwa, po prawej zaś podana jest przynależność artystów do szkół np. *Eco-le Flam-de.* — Poniżej obrazka: po l. str. *Dessiné (wzgl. Des-é) par Plonski*, — po pr. nazwisko sztycharza, a nieco niżej tytuł danego obrazu. W następnem zestawieniu oznaczają liczby wielkość obrazów.

41. *Rembrandt — Portrait de Rembrandt.*
Nr. 263. Gravé par *Boutrois* (88×106).
(por. nr. 1).
42. *D. Teniers — Portrait d'homme.*
Nr. 281. Gravé par *Boutrois* (98×126).
43. *G. Dow. — Une vieille femme lisant.*
Nr. 293. Gravé par *Boutrois* (90×122).
(por. nr. 2).
44. *A. Ostade — Tabagie.*
Nr. 297. Gravé à l'Eau-forte par *Chataigner*
— *Ter-é* par *Bovinet*. (110×132).
45. *Fictoor — Une jeune fille.*
Nr. 305. Gravé par *Devilliers l'ainé* (99×122).
46. *Rembrant — Portrait de femme**
Nr. 311. Gravé par *Boutrois* (89×109).
47. *Rembrandt — Le bon samaritain.*
Nr. 314. Gravé par *Oortman* (136×114).
48. *Rembrant — Portrait d'un rabin.*
Nr. 323. Gravé par *Boutrois* (88×113).
49. *Rembrandt — La présentation au temple.*
Nr. 325. Gravé par *Devilliers l'ainé* (110×170).
50. *J. Steen — Une femme à la quelle un médecin tate le pouls.*
Nr. 327. Gravé par *Oortman* (106×133).

*) Tak zw. „Siostra Rembrandta” (Medjolan, Brera; Bode 56). Rysunek Płońskiego będący przygotowaniem do powyższej ryciny znajduje się w Goluchowie (nr. 84).

51. *Rembrandt — Portrait de Rembrandt.*
Nr. 329. Gravé par *Oortman* (100×123).
52. *Coning — La bénédiction de Jacob.*
Nr. 339. Gravé par *Oortman* (134×110).
53. *G. Metz u — Un militaire faisant servir des rafraichissemens.*
Nr. 345. Gravé à l'Eau-forte par *Chataigner*
— *Terminé* par *Villerley* (105×142).
54. *Therburg — Une dame a son toilette.*
Nr. 350. Gravé à l'Eau-forte par *Chataigner*.
— *Terminé* par *Heina* (107×136).
55. *A. Ostade — Joueurs et fumeur.*
Nr. 351. Gravé à l'Eau-forte par *Lerouge*. —
Terminé par *Massard, p-re* (104×127).
56. *Gérard Dov. — L'epiciere de village.*
Nr. 356. Gravé à l'Eau-forte par *Chataigner*.
— *Terminé* par *Dambrun* (110×148).
57. *D. Teniers. — L'alchimiste dans son laboratoire.*
Nr. 357. Gravé à l'Eau-forte par *Chataigner*.
— *Terminé* par *Langlois Je.* (150×109).
58. *G. Metz u — La cuisinière.*
Nr. 369. Gravé à l'Eau-forte par *Lerouge*. —
Terminé par *Massard, p-re* (110×120).
59. *Rembrandt — Jacob bénit les enfant de Joseph.*
Nr. 374. Gravé par *Oortman* (130×107).

60. G. Metz. — *Femme hollandaise.*
Nr. 375. Gravé par Le Villain (110×117).
61. Rembrandt — *Portrait d'un guerrier.*
Nr. 377. Gravé par Oortman (94×114).
62. A. Ostade — *Un marché au poisson.*
Nr. 381. Gravé par Oortman (110×128).
63. Flinck — *La bergère.*
Nr. 383. Gravé par Dague (94×105).
64. Schalken — *Le médecin aux urines.*
Nr. 387. Gravé à l'Eau-forte par Lerouge. —
Terminé par Massard, p-re (108×132).
65. D. Teniers — *La cuisine.*
Nr. 393. Gravé à l'Eau-forte par Chataigner.
— Terminé par Niquet (147×105).
66. Rembrandt — *L'épouse de Rembrandt.*
Nr. 395. Gravé par Oortman (94×122).
67. A. Ostade — *Les inconvéniens du jeu.*
Nr. 399. Gravé à l'Eau-forte par Chataigner.
— Terminé par Bovinet (132×106).
68. G Metz. — *Une scène familière.*
Nr. 404. Gravé à l'Eau-forte par Chataigner.
— Terminé par Dambrun (105×112).
69. G. Netscher — *Le portrait chéri.*
Nr. 405. Gravé à l'Eau-forte par Lerouge. —
Terminé par Lignon (107×130).
70. Rembrandt — *La famille du bucheron.*
Nr. 410. Gravé par Oortman (157×106).

71. G. Netscher — *La leçon de basse de voile.*
Nr. 411. Gravé à l'Eau-forte par Chataigner.
— Terminé pr. Langlois, l-né (106×134).
72. Rembrandt — *Portrait de Coppenol.*
Nr. 413. Gravé par Oortman (93×115).
73. G. Kalf — *Le camouflet.*
Nr. 417. Gravé à l'Eau-forte par Chataigner.
— Terminé par Langlois, J-ne. (144×106).
74. D. Teniers — *L'intérieur d'un estaminet.*
Nr. 423. Gravé à l'Eau-forte par Chataigner.
— Terminé par Langlois, j-ne. (150×106).
75. G. Dow. — *La lecture de la bible.*
Nr. 434. Gravé par Devilliers, l'ai-é. (113
×145).
76. G. Metz. — *Scène familière.*
Nr. 435. Gravé à l'Eau-forte p-r. Chataigner.
— Terminé par Massard, p-re. (108×133).
77. G. Netscher — *La leçon de chant.*
Nr. 441. Gravé à l'Eau-forte par Chataigner.
— Terminé par Dennet (108×139).
78. A van Ostade — *Un estaminet.*
Nr. 447. Gravé à l'Eau-forte par Chataigner.
— Terminé par Bovinet (106×128).
79. Coning — *Joseph expliquant les songes de Pharaon.*
Nr. 458. Gravé à l'Eau-forte par Lerouge. —
Terminé par Dambrun (111×138).

80. *A. Ostade — estaminet.*
 Nr. 459. Gravé à l'Eau-forte par Chataigner.
 Terminé par Langlois, j-e. (107×127).
81. *Dietrich — Agar présentée a Abraham.*
 Nr. 446. Gravé à l'Eau-forte par Chataigner.
 — Terminé par Dambrun (141×108).
82. *Ferdinand Bol. — La circoncision.*
 Nr. 488. Gravé par Oortman (109×137).
83. *Coning — L'adoration des Mages.*
 Nr. 494. Gravé par Oortman (115×140).
84. *Coques — Un interieur hollandois.*
 Nr. 525. Gravé à l'Eau-forte par Chataigner.
 — Terminé par Dambrun (155×108).
85. *Fabricius — St. Pierre benit la famille de Corneille.*
 Nr. 556. Gravé par Oortman (142×107).
86. *G. Metz — Le marché aux herbes d'Amsterdam.*
 Nr. 576. Gravé à l'Eau-forte par Chataigner.
 — Terminé par Niquet (115×138).
87. *Gerbrant van den Eeckhout — Elcana présentant son fils au grand prêtre.*
 Nr. 584. Gravé par Hess, Prof-r. de l'Acad-e. de P-re. à Dusseldorf (137×109).

D. H. N E T H E R

Rzekomo uczeń Norblina, może potomek dreźnieńskiego malarza Jana Krystjana Naether'a (Nether), zmarłego w Dreźnie jako „królewski polsko-saski malarz nadworny“, mając lat 54. (Füssli, Allgem. Künstlerlexikon (Zurych 1809), Część II, str. 945). Zarówno F. Brulliot (Dictionaire des monogrammes (Monachjum 1832—1833), t. III nr. 933) jak Nagler (Neues allgem. Künstlerlexicon (Monachjum 1840) i Weigel (Rudolph Weigel's Kunstlager-Catalog (Lipsk 1860) nr. 2783 a) zaliczają Nethera do uczniów Norblina.

W latach 1778—1780, w rodzaju Norblina i wedle jego obrazów lub rysunków wykonane akwaforty mogłyby powstać bez bliższego zetknięcia się ich autora z Norblinem, zagranicą, może w Dreźnie. Tem większą wartość dla nas, posiada przez Batowskiego, op. cit. str. 177, podana wiadomość, według której akademja francuska w Paryżu w roku 1870 jako ucznia imatrykułuje malarza z Warszawy, nazwiskiem „Henri Nather“, który do szkoły akademickiej uczęszcza jeszcze w r. 1781, mieszkając z kolei „chez le Prince Moslosky à la Villette“.

Weigel podaje w swoim katalogu z r. 1860 jako *oeuvre* graficzne Nethera 21 rycin, prawdopodobnie włącznie z odmianami i dubletami. W kilka lat później nabył Rastawiecki cały zbiorek, w katalogu z r. 1867 przez Weigel'a na sprzedaż ofiarowany, lecz wśród tych 16 rycin były jeszcze dublety.

1. STUDJUM KRZYCZĄCEGO I. Głowa mężczyzny, prawie en-face, z długimi ufrizonowanymi włosami. Studium fizjonomiczne. Rycina ośmioboczna: 55×63 mm.
 - a) na papierze chińskim; napis u góry:
Norblin pinx.
Nether fecit.
 - b) na papierze chińskim i słabsza odbitka; zamiast powyższego napisu: *Rembrandt ft.*
2. STUDJUM KRZYCZĄCEGO II. Głowa mężczyzny, zwrócona w $\frac{3}{4}$ na prawo. Studium fizjonomiczne. Rycina ośmioboczna: 57×63 mm. Repr. u Batowskiego, op. cit. str. 177, nr. 108.
 - a) na papierze chińskim; napis u góry
Norblin del.
Nether fecit 1780.
 - b) na papierze chińskim i słabsza odbitka; zamiast powyższego napisu: *Rembrandt ft.* Rycinki 1a i 2a, odbite na jednym arkuszu, znajdują się w zbiorach Tow. Przyj. Nauk w Poznaniu.

3. GŁOWA STAREGO MĘŻCZYZNY, w profilu, zwrócona na prawo, z przodu lysa, z wąsami i krótką brodą. Rycina okrągła, średn. 40 mm.

a) na papierze grubym; napis po pr. str. u dołu: *Norblin (del.)*

Nether fecit.

b) na papierze chińskim; powyższy napis został usunięty, lecz niezupełnie. Powyżej pierwotnego napisu, przy brzegu: *Rembrandt ft.*

4. GŁOWA MĘŻCZYZNY BEZ BRODY, w profilu, zwrócona na lewo.

Rycina prostokątna: 31×37 mm.

a) na papierze grubym; bez napisu,

b) na papierze chińskim; napis przy pr. brzegu, za głową: *Rembrandt ft.*

5. POPIERSIE SZLACHCICA POLSKIEGO, zwrócone na prawo; głowa podgolona, z wąsami, w profilu.

Rycina prostokątna: 31×37 mm.

a) na papierze grubym z następującym napisem po pr. str. u dołu:

Norblin in (v.)

Nether f.

180.... (zabrakło miejsca na ostatnią liczbę).

po stronie lewej: *Norblin*
Nether f.

b) na papierze chińskim, napis po str. prawej: *Norblin in (v.)*

Nether f.

180....

po stronie lewej przy brzegu: *Rembrandt ft.*
Rycinki 3a, 4a i 5a, odbite na jednym arkuszu grubego papieru, znajdują się w zbiorach Tow. Przyj. Nauk w Poznaniu.

6. POTWÓR LUDZKI. Głowa, z przodu widziana i nieco pochylona, z długimi spiczastymi uszami.

Studjum fizjonomiczne.

Rycina okrągła; średn.: 38 mm.

a) na papierze chińskim; bez napisu;

b) na papierze chińskim; napis po prawej stronie przy brzegu: *Rembrandt ft.*

7. GŁOWA MĘŻCZYZNY, w profilu, zwrócona na lewo, w wysokiej futrzanej czapce o formie kołpaka.

Rycina czworoboczna z zaokrągleniami narożnikami: 24×38 mm.

a) na papierze chińskim, napis u góry w prawym narożniku: *Nether fc.*, po stronie lewej prawdopodobnie: *Norblin.*

8. GŁOWA MĘŻCZYZNY, w profilu, zwrócona na prawo, o włosach rozczochranych, z wąsami; naokoło szyi kołnierzyk futrzany; w uchu koleczyk.

Rycina prostokątna: 25×34 mm.

a) na papierze chińskim; napis po prawej stronie u dołu: *Nb. inv.*

Netr. f.

Rycinki 6a, 7a, 8a, odbite na jednym arkuszu znajdują się w zbiorach Tow. Przyj. Nauk w Poznaniu.

9. POPIERSIE MĘŻCZYZNY, z wąsami, zwrócone na prawo, w profilu; głowa z przodu лыsa, włosy czesane w tył; wokoło szyi mały kołnierzyk odgiętej koszuli.

Rycina prostokątna: 56×65 mm.

Repr. u Batowskiego, op. cit., str. 176, nr. 107: „Typ polski (wedle Norblina)“.

a) na papierze chińskim; napis u góry po prawej stronie: *Rembrandt ft.*

10. GŁOWA MŁODEGO MĘŻCZYZNY, w profilu, zwrócona na lewo i nieco podniesiona; długie, gładko uczesane włosy pokrywają czoło i skronie; wokoło szyi chustka i kołnierzyk odgiętej koszuli.

Rycina okrągła; średn.: 40 mm.

a) na papierze chińskim; napis po lewej stronie przy brzegu: *Rembrandt ft.*

11. POPIERSIE MĘŻCZYZNY, zwrócone w $\frac{3}{4}$ na prawo, we wysokiej czapce, owiniętej wokoło czoła szalem prążkowanym, którego końce spadają po bokach; długie na plecach spada-

jące włosy; wąsy, usta otwarte z silnie wysuniętą dolną wargą.

Rycina prostokątna: 46×57 mm.

a) na papierze chińskim; napis u góry po stronie lewej: *Rembrandt ft.*

Ryciny 9a, 10a, 11a, znajdują się w posiadaniu p. Dr. Jana Alkiewicza w Poznaniu.

12. DWAJ ŻOŁNIERZE GRAJĄCY W KARTY.

Rycina, u góry lekkim łukiem zamknięta; dolne narożniki obcięte: 49×56 mm.

a) na papierze grubym; bez napisu,

b) na papierze chińskim; na schodach napis: *Rembrandt f.*

13. ŻOŁNIERZ W ZBROI, siedzący na skale i lewą ręką wskazujący na prawo; za nim w dolinie drzewa (wym. obrazka 50×63 mm).

Rycina z zaokrąglonymi narożnikami: 50×65 .

a) na papierze grubym; pod ryciną: *Norblin pin. — Nether fc.*

b) na papierze chińskim; bez podpisu poniżej obrazka (wyszlifowany!); u góry po lewej stronie: *Rembrandt ft.*

Rycinki 12a i 13a znajdują się w zbiorach Tow. Przyjaciół Nauk w Poznaniu.

14. MAŁY CHŁOPIEC, w całej postaci, zwrócony na prawo, w długiej, do ziemi spadającej chustce, z czapką obszytą wokoło futrem.

Rycina, górą półkołem zamknięta: 28×42 mm.

a) na papierze chińskim; napis po lewej stronie u dołu: *DH Nether fec.*

1779.

b) to samo, na papierze grubym,

c) na papierze chińskim; zamiast powyższego napisu: *Rembrandt ft.*

d) na papierze cienkim; napis jak pod c.

15. CHŁOPIEC, ubrany jak pod nr. 14, lecz zwrócony na lewo.

Rycina górą półkołem zamknięta: 25×38 mm

a) na papierze chińskim; napis po prawej stronie u dołu: *DH Nether fec.*

1779.

b) na papierze chińskim, lecz zamiast powyższego napisu: *Rembrandt ft.*

16. CHŁOPIEC, ten sam jak pod nr. 14 i 15, siedzący na małym stolczku, owinięty w chustkę. Rycina prostokątna, zakończona daszkiem: 27×40 mm.

a) na papierze chińskim; napis u dołu po prawej stronie: *Nether fec.*

1791 (?)

b) to samo, lecz na papierze grubym,

c) na papierze chińskim; zamiast powyższego napisu: *Rembrandt ft.*

17. MŁODZIENIEC w krótkich spodniach, zwrócony na lewo.

Rycina, górne narożniki zaokrąglone: 17
×29 mm.

a) na papierze chińskim; napis po prawej
stronie u dołu: *Nb: in.*

Neth: fc.

b) na papierze chińskim; zamiast powyż-
szego napisu: *Rembrandt ft.*

Rycinki 14a, 15a, 16a, 17a, odbite na jednym arkuszu,
znajdują się w zbiorach Tow. Przyj. Nauk w Po-
znaniu.

Rycinki 14b i 16b posiada również Tow. Przyj. Nauk.

*

Oprócz tu wymienionych rycin podaje Rasta-
wiecki w Słowniku rytowników polskich (1886), na
str. 216 wśród rycin Norblina pod nr. 25 jedną
pracę Nethera.

18. GŁOWA MĘŻCZYZNY podgolona, pochylona
na prawe ramię, uśmiechająca się; szyja naga.
Na sukni futerko wkoło ramion. W rogu le-
wym: *Nether. Maleńka.*

Pozatem wymienia G. K. Nagler, Die Mono-
grammisten (Monachjum) pod nr. 2383 małą ryci-
nę, którą mylnie przypisuje malarzowi drezdeń-
skiemu (Johann Christian Nether).

19. ŻEBRAK SIEDZĄCY. Oznacz.: *Neth fe. 1779.*

*

509736

kol. z biblioteki
RiW Śliwowskich

Książnica Podlaska

im. Ł. Górnickiego w Białymstoku

KP-BG-0517768